

На нашу думку, наведені пропозиції мають сприяти дієвому запобіганню суїцидам серед засуджених у виправних колоніях..

Список використаних джерел

1. Поліщук Г. С., Тернавська А. А., Запобігання суїциду серед засуджених у виправних колоніях України : монографія. Київ: ФОП Маслаков, 2020. 172 с.
2. Положення про відділення соціально-психологічної служби : наказ МЮ України від 04 листоп. 2013 р. № 2300/5. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_45353 (дата звернення: 04.05.2020).

Расюк Едуард Вікторович,
професор кафедри кримінології
та кримінально-виконавчого права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ЧОРНИЙ РИНОК ЗБРОЇ В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ ЗЛОЧИННОСТІ

Анотція. Наукова стаття присвячена найскладнішій та до кінця невисвітленій проблемі у кримінології незаконному обігу зброї у світі та в Україні, який впливає на злочинність всередині країн, зокрема таких, що розвиваються. У змісті даної статті розкривається суспільна небезпека чорного ринку зброї та чинники, що сприяють його розширенню у державі. Загострено увагу на витратах світових країн на військову промисловість у порівнянні з Україною. Звернута увага на транснаціональний характер чорного ринку зброї та боєприпасів, що обумовлюється певними чинниками. Проаналізовано структуру та динаміку окремих видів злочинів у сфері незаконного обігу зброї та боєприпасів, за які передбачено кримінальну відповідальність в Україні. Наголошується, що незаконна торгівля зброєю є загрозою для більшості країн світу, а особливо для країн, які розвиваються. Пропонуються деякі шляхи вирішення даної проблеми на національному рівні.

Ключові слова: зброя та боєприпаси, чорний ринок зброї, транснаціональна злочинна діяльність у сфері торгівлі зброєю та боєприпасами, військова промисловість, військові витрати світових країн, найбільшими експортерами та імпортерами зброї й боєприпасів, частка злочинів проти громадської безпеки, чинники незаконного обігу зброї та боєприпасів.

Summary. The scientific article is devoted to the most complex and completely unresolved problem in criminology of illicit arms trafficking in the world and in Ukraine, which affects crime within countries, including

developing ones. The content of this article reveals the public danger of the black market of weapons and the factors that contribute to its expansion in the country. Attention is drawn to the costs of world countries in the military industry in comparison with Ukraine. Attention is paid to the transnational nature of the black market in weapons and ammunition, which is due to certain factors. The structure and dynamics of certain types of crimes in the field of illicit trafficking in weapons and ammunition, for which criminal liability is provided in Ukraine, are analyzed. It is emphasized that the illegal arms trade is a threat to most countries in the world, and especially to developing countries. Some ways to solve this problem at the national level are suggested.

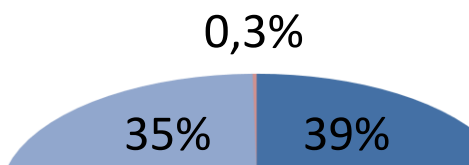
Keywords: weapons and ammunition, black market of weapons, transnational criminal activity in the field of arms and ammunition trade, military industry, military expenditures of the world countries, the largest exporters and importers of weapons and ammunition, the share of crimes against public safety, arms and ammunition trafficking.

Сьогодні світ переживає значну економічну кризу, викликану пандемією коронавірусної інфекції COVID-19 (SARS-CoV-2), але прихильники глобалізації вільного ринку виступають за мінімум економічних бар'єрів і відкрити торгівлю для світового розвитку. Це формує основу розширення чорного ринку зброї, адже мінімізувавши митні правила й прикордонний контроль обіг нелегальної зброї полегшується. Неналежна, вибіркова перевірка вантажів-контейнеровозів, підrobка документів, підкуп чиновників і приховування зброї як гуманітарної допомоги є загальною практикою, що робить незаконний обіг зброї безперешкодним та легким. Так, транснаціональні злочинні організації постачають зброю та боєприпаси повітрям, землею і морем у різні країни світу, де зброя часто опиняється в руках мілітаристів і диктаторів. В Україні така ситуація є звичним явищем, адже «прозорість» кордонів (зокрема й через проведення операції об'єднаних сил на сході держави), постійна корупція серед високопоставлених чиновників, службовців митної й прикордонної служб, військовиків та правоохоронців усіх рівнів сприяє чорному ринку зброї як всередині країни так і за її межами.

Військова промисловість світових країн, які є найбільшими експортерами та імпортерами зброї й боєприпасів як легальної так й нелегальної, включає в себе виробництво зброї, боєприпасів, ракет, військових літаків, військові транспортні засоби, судна, електронних систем, а також інші види сучасного озброєння. Військова промисловість є глобальною промисловістю та бізнесом, який здебільшого є прихованим, незаконним тобто чорним. За даними Стокгольмського міжнародного інституту досліджень проблем миру (СІПРІ) світові військові витрати у 2019 році зросли до 1917 мільярдів доларів Сполучених Штатів Америки (далі США), це найбільший

річний приріст (7,2 %) з 2010 року та сягає 2,2 % світового валового внутрішнього продукту (ВВП), або 249 на людину доларів США [1]. Тоді як у 2010 році (за даними Стокгольмського міжнародного інституту досліджень проблем миру (СІПРІ)), незважаючи на тогорічну економічну світову кризу, світові військові витрати досягли 1620 мільярдів доларів США, що на 50 % більше порівняно з 2001 роком.

Діаграма 1: Військові ви у 2019 р

Найбільше у світі поширена незаконна торгівля стрілецькою зброєю, здебільшого це стосується багатьох країн і регіонів, що постраждали від політичної та економічної нестабільності. Контракти на поставку військової зброї та боєприпасів підтримуються урядом країни, що підвищують вартість військових контрактів. Зв'язок між політикою і торгівлею зброєю може привести до розвитку того, що зазначав президент США Д. Ейзенхауер, який називав військово-промисловий комплекс, конгрес, збройні сили, торговців і політиків тісно взаємопов'язаними у нелегальному обігу зброї та боєприпасів. Більшість цієї зброї переміщається незаконно по планеті, формуючи чорний ринок зброї та боєприпасів, особливо «підігриваючи» озброєні конфлікти («гарячі» точки) на територіях окремих держав, прикладом слугують: індо-пакистанська війна, арабо-ізраїльський конфлікт на Близькому Сході, громадянська війна у М'янмі, війна в Афганістані, турецько-курдський конфлікт (Східна Туреччина, Північний Ірак), війна Іраку проти Ірану, кровопролиття в Боснії, Руанді та Сомалі, крах Лівії і Південного Судану, Сирійська війна, війна на території Грузії та України з анексією їх територій та тисячі інших. Такі війни та озброєні конфлікти породжують транснаціональну злочинність: злочини геноциду і апартеїду, терористичні акти, створення організованих злочинних груп, банд, незаконних воєнізованих формувань, масові

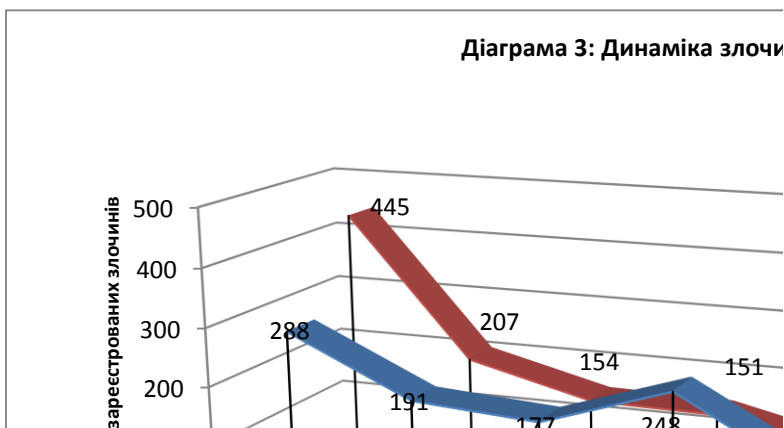
вбивства та каліцтва, катування, мордування, викрадення людей, зґвалтування, мародерства, розбої, грабунки, крадіжки тощо.

Звичайно, сьогоdnішній світовий хаос і зростання світової злочинності, тяжкі прояви якої супроводжуються і викликані існуванням чорного ринку зброї і боєприпасів, не обмежаться існуючим планетарним насильством, а будуть і надалі підвищувати суспільну небезпеку, викликану ймовірними прорахунками у політиці лідерів переконаних у своїй безкарності або несподіваними реакціями з боку інших лідерів, дії яких будуть призводити до ескалації конфліктів. Транснаціональна злочинна діяльність у сфері торгівлі зброєю та боєприпасами, тобто чорний ринок зброї, є загрозою для більшості країн світу, зокрема й України. У своїй резолюції 64/179 Генеральна Асамблея висловила свою стурбованість з приводу серйозних викликів і загроз, пов'язаних з незаконним обігом вогнепальної зброї, її частин, компонентів та боєприпасів до безпеки і стабільності, і про її зв'язок з іншими формами транснаціональної організованої злочинності, в тому числі обігом наркотиків та іншими видами злочинної діяльності, включаючи тероризм. Конференція Сторін Конвенції про організовану злочинність також висловила стурбованість з приводу зростання рівня шкоди і насильства, які транснаціональні злочинні організації породжують у результаті незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин, компонентів та боєприпасів у деяких регіонах світу, і зазначила, що скорочення незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї є одним з основних компонентів зусиль щодо скорочення насильства, яке супроводжує діяльність транснаціональних організованих злочинних груп.

Геополітичне розташування України та військове протистояння з Росією на своїй території визначає наявність чорного ринку зброї і боєприпасів та обумовлює транснаціональну злочинну діяльність у цій сфері. Так, частка злочинів проти громадської безпеки у загальній структурі злочинності у 2014, 2019 роках склала 2,3 % (11947 та 10313 злочинів відповідно) [2]. Натомість у структурі злочинності проти громадської безпеки незаконне поводження зі зброєю (ст. 263 ККУ) та незаконне виготовлення, переробка чи ремонт вогнепальної зброї або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв (ст.263-1 ККУ) є найбільш розповсюдженими злочинами та складають абсолютну більшість. Питома вага даних злочинів у 2014 році склала 62,1 %, 2015 р. – 64,6 %, 2016 р. – 58,9 %, 2017р. – 69,6 %, в 2018 – 71,5 %, в 2019 – 61,9 %. Вивчаючи ці злочини, маємо несподівані коливання до зменшення їх при проведенні військового протистояння на сході країни, анексованих територій та розграбованих і роззброєних управліннях СБУ та міліції під час революції [2].

Аналізуючи динаміку викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем (ст. 262 ККУ) та викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем (ст. 410 ККУ) зазначимо, що основна частина озброєння потрапляє у незаконний обіг шляхом крадіжок з військових частин, інших підприємств і організацій військової промисловості [2].

Однак, поступове зниження злочинів, передбачених ст. 262 ККУ, та хвилюподібна крива з періодами стабілізації, стагнації та деякого

зростання в окремі роки кількості зареєстрованих злочинів, передбачених ст. 410 ККУ, зовсім не відображає позитивні тенденції у розвитку цієї злочинності, а у більшості пов'язане зі складнощами розслідування злочинів та корумпованістю правоохоронних органів, зокрема судів. Аналогічна картина щодо зменшення у виявленні організованих груп і злочинних організацій у цій сфері, зокрема, які мають транснаціональний характер. Безумовним є й те, що виявлені злочини не у повному обсязі відображають дійсну картину їх вчинення. Кримінальна статистика дає дуже приблизне уявлення про справжні масштаби злочинної діяльності у сфері торгівлі зброєю та боєприпасами, адже вона є гіперлатентною, оскільки має транснаціональний характер і у деяких випадках «кришується» урядами країн, та у 3–6 разів перевищує свою зареєстровану частину.

Підсумовуючи зазначу, що незаконна торгівля зброєю є загрозою для більшості країн світу, а особливо для країн, що розвиваються, зокрема України. Наша держава має жорстко підійти до контролю зброї у країні, прибравши усі перепони. У першу чергу у структурі національної служби поліції має з'явитись військова поліція, яка б надавала суспільству послуги по боротьби із цією проблемою в армії та інших воєнізованих формуваннях. Другим кроком має бути стрімкий розвиток дозвільної системи органів внутрішніх справ для подальшої легалізації та контролю нарізної короткоствольної стрілецької зброї у країні, адже кожен бажаючий злочинець має її, а законослухняний громадянин не здатен себе захистити в умовах озброєного нападу. Третім кроком має стати чіткий контроль країни за військовою промисловістю та ринком зброї як у середині країни так й за її межами, зокрема, це має бути вибудоване міжнародне співробітництво, розвиток вітчизняного законодавства, контроль на кордоні та лініях розмежування з анексованими територіями тощо.

Список використаних джерел:

1. SIPRI: Світові військові витрати у 2019 році. Мультимедійна платформа іномовлення України «Укрінформ» : [сайт]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3013802-vitrati-na-oboronu-u-svitorik-buli-najbilsimi-za-desatilitta-1917-milardiv.html>.

2. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі період 2014-2019 роки. Генеральна прокуратура України : [сайт]. URL: <https://old.gp.gov.ua/ua/statinfo.html>.